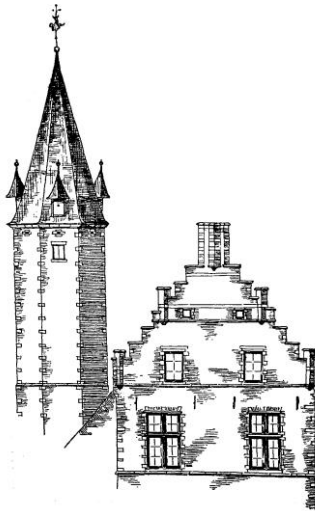

Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang XXVIII nr 1 – 2010
Afgiftekantoor Turnhout 1
www.taxandriavzw.be

België – Belgique
P.B.
2300 Turnhout 1
8/4722
P708501

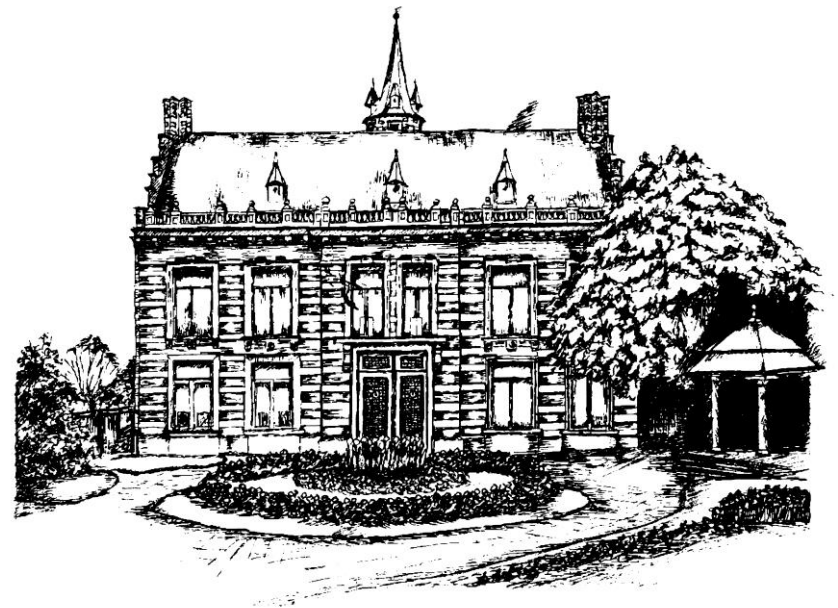
Taxandria Nieuws

Met steun van de
Vlaamse overheid

V.U.: Jef Roymans – Deken Adamsstraat 41 – 2300 Turnhout

Ledenblad van Taxandria,
Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige
Kring van de Antwerpse Kempen v.z.w.

Woord vooraf

Namens het bestuur van Taxandria wens ik u, laat weliswaar maar daarom niet minder gemeend, het allerbeste toe voor dit nieuwe jaar 2010.

We kunnen terugblikken op een uiterst geslaagd 2009 waarin vooral de kanttentoonstelling en de nocturne de absolute blikvangers waren. Een ruim aanbod aan activiteiten en een verbeterde communicatie resulteerden in een opmerkelijke stijging van het aantal leden. In januari 2010 overschreden we ruim de kaap van 500 leden. Dit doet ons "deugd"! Zoals beloofd, vindt u verder in deze nieuwsbrief een overzicht van het nieuwe jaarprogramma van 2010. Het succes van de vertoning van oude Turnhoutse films tijdens de nocturne willen we dit jaar graag herhalen in een uitgebreide filmavond. Een ruim overzicht van alle recente archeologische opgravingen en vondsten in Turnhout vormt het onderwerp van een zonder twijfel boeiende voordracht. Ook een tentoonstelling over de Latijnse school in Turnhout valt op in het overzicht. Om u nog beter op de hoogte te brengen van deze activiteiten, willen we u ook graag per e-mail op de hoogte houden. Schrijf u hiervoor zeker in.

Voorzitter Jef Roymans

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

B. Hendrickx december 2009

Jaarprogramma 2010 *Noteer alvast in uw agenda:*

- Dinsdag 16 maart om 20.00 uur*:
Alex Vanneste, *Hou die verdomde Belgen tegen aan de grens!* De **elektrische draadversperring** aan de Belgisch-Nederlandse grens tijdens de Eerste Wereldoorlog.
- Tentoonstelling **de Latijnse school in Turnhout** in het Stadhuis/Erfgoedhuis van 20 maart tot 2 mei.
- Daguitstap naar Tongeren, 29 mei met o.a. een bezoek aan de tentoonstelling *Ambiorix*, koning van de Eburonen.
- Zondag 25 april: tiende editie van de **Erfgoeddag** van 10.00 tot 18.00 uur.
- Woensdag 28 april om 20.00 uur*:
Stephan Delaruelle, **archeologische opgravingen in Turnhout**, een overzicht van de voorbije jaren.
- Zondag 12 september: **cultuurmarkt** in de Gemeentestraat van 10.00 - 17.00 uur
- In oktober (voorlopig onbepaald): Willem Frijhoff: **Govert Loockermans**, Turnhoutenaar en grote man in Nieuw-Amsterdam
- Tweedaagse uitstap naar de Westhoek 2 en 3 oktober
- woensdag 17 november om 20.00 uur*:
filmavond oude Turnhoutse films.
- donderdag 9 december om 20.00 uur*:
Eric Vanhaute, werktitel: **Waarom de Kempen niet verhongerde in de lange 19de eeuw**
Aansluitend een eindejaarsdrink.

Evenementen aangeduid met een * vinden plaats in het erfgoedhuis/stadhuis, Grote Markt 1 in Turnhout.

Lezing door prof. dr. Alex Vanneste:
De elektrische draadversperring aan de Belgisch-Nederlandse grens tijdens de Eerste Wereldoorlog

Op dinsdag 16 maart 2010 zal prof. dr. Alex Vanneste om 20.00 uur in de Trouwzaal van het stadhuis/ Erfgoedhuis op de Grote Markt in Turnhout een lezing houden over : *Hou die verdomde Belgen tegen aan de grens! De elektrische draadversperring aan de Belgisch-Nederlandse grens tijdens de Eerste Wereldoorlog.*

Alex Vanneste (°Avelgem, 1946) is doctor in de Wijsbegeerte en Letteren, groep Romaanse Filologie (VUB) en is nu voltijds gewoon hoogleraar aan de Universiteit van Antwerpen. Voor een uitgebreid overzicht van zijn professionele carrière, zie: www.ua.ac.be/alex.vanneste

Hij is een zeer boeiend spreker die al op meerdere plaatsen zoals Bergen op Zoom, Hoogstraten, Hasselt, Baarle-Hertog dit onderwerp behandelde. Bovendien wordt zijn exposé rijkelijk

ondersteund door vele illustraties.

Aan de Belgisch-Nederlandse grens was het van bij het begin van de Eerste Wereldoorlog bijzonder druk - veel te druk naar de zin van de bezetter. Over de ganse lengte van de grens werden de Duitse grensbewakers vaak te grazen genomen door smokkelaars, spionnen, grensgangers, brievendragers, oorlogsvrijwilligers en anders verzetslui. Dan maar de grote middelen inzetten, dacht de Duitse staf.

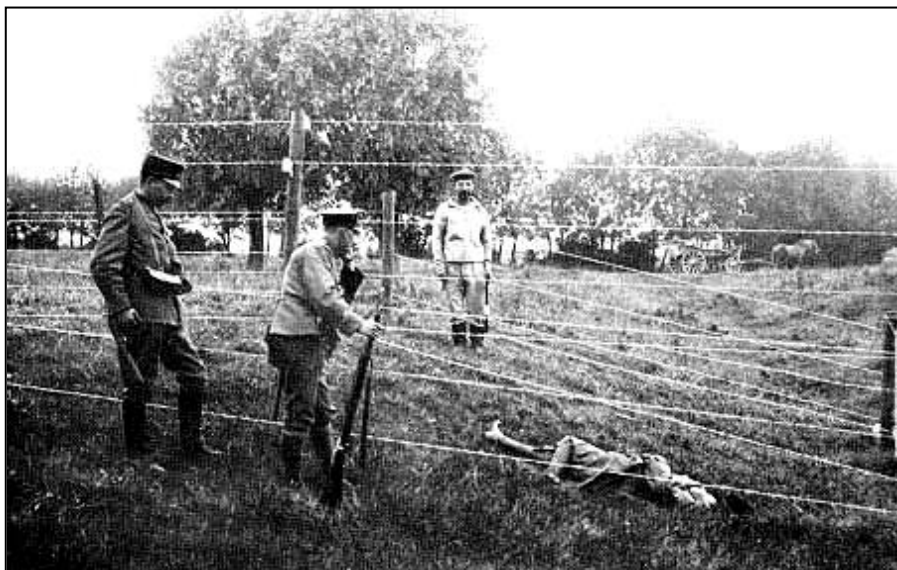
Van Knokke tot aan het Drielandenpunt werd de grens met Nederland afgesloten door een onder elektrische stroom staande versperring die, daarenboven, ook nog streng bewaakt werd door niets

ontziende schildwachten die meestal niet aarzelden om te schieten op alwie het waagde te dicht bij de versperring te komen...

Allerlei motieven - vaderlandsliefde, maar soms ook geldgewin - leidden er evenwel toe dat tal van landgenoten een buitengewone creativiteit aan de dag legden, meer nog, dat zij getuigden van onnoemelijk veel moed en lef om de versperring te lijf te gaan om toch maar in Nederland te geraken.

De lezing gaat in op de redenen van de bouw van de elektrische versperring, het optrekken en de technische kenmerken ervan, de wijze waarop de Belgen alsnog deze levensgevaarlijke hindernis omzeilden - maar ook op de talrijke slachtoffers die vielen onder het Duitse vuur en de roekelozen die de dodende kracht van de toen nog nauwelijks gekende elektriciteit onderschatten. Dat alles ondersteund door uitgebreid origineel film- en fotomateriaal.

Levensechte en boeiende avonturen, waarbij de werkelijkheid de fictie overtreft...

Tentoonstelling **De primussen van Turnhout** **De Latijnse scholen in de Kempen**

Van 20 maart tot 2 mei 2010 organiseren bestuursleden Marcel Gielis en Guido Landuyt in samenwerking met TRAM41 een tentoonstelling over **De primussen van Turnhout en de Latijnse scholen in de Kempen**

Deze activiteit vindt plaats in het Taxandriamuseum. Verdere informatie volgt.

Randactiviteit:

In samenwerking met het Davidsfonds Turnhout geven Marcel Gielis en Guido Landuyt **een lezing** over dit onderwerp tijdens de nacht van de Geschiedenis op **23 maart** in de **openbare bibliotheek**. De lezing wordt voorafgegaan door een **geleid bezoek** aan de tentoonstelling.

Herinnering via e-mail ontvangen

De voorbije maanden hebben sommigen onder u enkele e-mails ontvangen van de Taxandriakring waarin een extra activiteit werd aangekondigd of waarin een herinnering voor een lezing te zien was.

De praktijk wees uit dat deze korte berichten een welkome geheugensteun waren voor meerdere leden. Daarom willen we deze dienst uitbreiden naar nog meer leden. Uiteraard blijven de aankondigingen voor alle gewone activiteiten verschijnen in de Nieuwsbrief.

Wil u graag extra op de hoogte gebracht worden van onze activiteiten via een korte e-mail? Stuur dan uw e-mailadres naar taxandriavzw@gmail.com. Zo ontvangt u enkele dagen voor een bepaalde activiteit een herinnering.

Wie al e-mailberichten ontving van taxandriavzw, is automatisch opgenomen in ons bestand en blijft dus via deze weg aankondigingen ontvangen.

Verslag van de lezing door prof. dr. Herman Van Goethem:

**“Vlamingen, Franstaligen, een oud verhaal.
Over het uiteenvallen van België.”**

lezing van 8 december 2009

Is het einde van België in zicht ? Of toch niet ? Het al dan niet voortbestaan van België beroert de publieke opinie de laatste tijd meer dan ooit. Het spreekt de mensen aan. Dr. Herman Van Goethem, hoogleraar geschiedenis aan de universiteit van Antwerpen, is ter zake een expert. Tijdens de winterlezing van de kring behandelde hij de communautaire problemen vanuit historisch perspectief. Het werd een boeiende en uitdagende uiteenzetting. En dit voor een bomvolle trouwzaal met bijna 100 toehoorders. Een scheiding werd er net niet uitgesproken.

Velen denken vaak dat het uiteengroeien van ons land een vrij recent probleem is. Vooral politicologen, die dit probleem doorgaans puur op politiek vlak benaderen, zien dit vaak als een item van de 20ste eeuw. Maar niets is minder waar. Op een erudiete, maar zeer toegankelijke wijze, bracht Herman Van Goethem een andere kijk op het verhaal. Hij tekende de spanningen tussen de gemeenschappen doorheen heel de geschiedenis van België.

Daarbij onderscheidde hij drie breuklijnen. Volgens de spreker is de evolutie in de richting van de splitsing al begonnen met de democratisering van het stemrecht in 1893. Die leidde uiteindelijk tot de eentaligheid van Vlaanderen en Wallonië. Een tweede breuklijn situeert zich in 1970 bij de invoering van artikel 107quater. Daardoor werd de economische federalisering van België een feit. De huidige "historische clash" is een derde breukmoment. Franstaligen en Vlamingen staan voor het eerst lijnrecht tegenover elkaar inzake de verdere evolutie van de staatshervorming. Met als gevolg de situatie die we nu kennen : belangenconflicten, een Belgisch nationalisme dat samenvalt met een Franstalig nationalisme en een zeer etnisch discours langs beide kanten van de taalgrens. Sinds juni 2007 lijkt niets nog te werken in dit landje.

Maar betekent dit nu het einde van België ? Ja en neen was het antwoord van Van Goethem. Ja, België is een oude zieke man, want een Belgisch nationaal gevoel is nauwelijks nog aanwezig. Er zijn geen

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

nationale partijen meer, het Vlaams en Franstalig medialandschap zijn volledig gescheiden en sinds enige tijd zijn er ook verschillende coalities mogelijk op regionaal en federaal vlak. Neen, want door Brussel kunnen we België niet splitsen. Dat mensen in Brussel via een soort subnationaliteit zouden moeten kiezen is voor Van Goethem ondenkbaar. In die zin lijkt België wel op een Siamese tweeling die met een vitaal onderdeel met elkaar verbonden is. Na de lezing volgde de traditionele eindejaarsdrink. Een passende afsluiter van een geslaagd Taxandriajaar.

Hendrik Dirx

Kantexpertise 15 november 2009

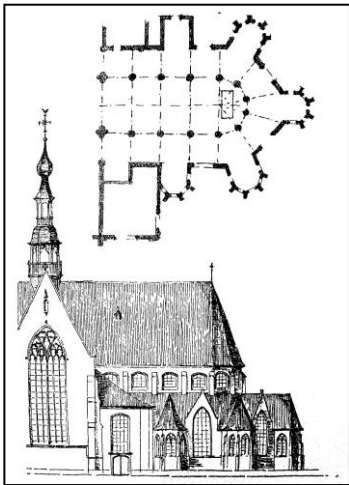
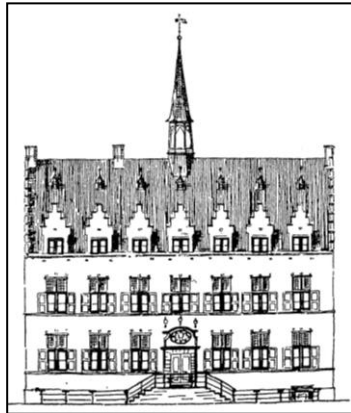
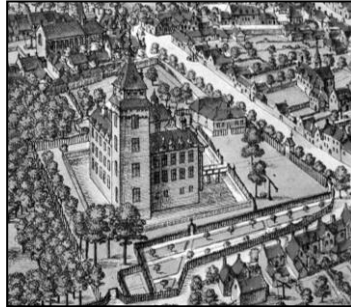
Van speldengrond tot Turnhoutse kant

Zondag 15 november 2009 vond een kantexpertise plaats in het kader van de kanttentoonstelling “Van speldengrond tot Turnhoutse kant”. Deze activiteit was een ware voltreffer. 270 geïnteresseerden daagden op en toonden stukjes kant aan Nora Andries en Lieve Vroom. De kantspecialistes werden aangenaam verrast door een aantal unieke pareltjes uit de 18de eeuw en enkele grote meesterstukken, waar zelfs zij – met hun jarenlange ervaring – hun ogen op uitkeken.

Even opfrissen: 25, 50, 100, 200, ... jaar geleden

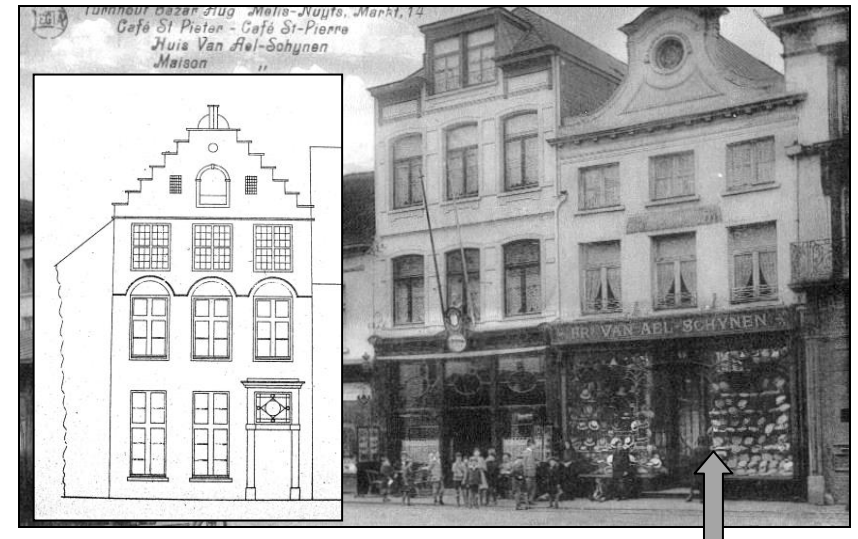
- De oudste vermelding van Turnhout vinden we terug in een Utrechtse oorkonde uit 1021, als Turnhouter-voorde. Zo 'n negentig jaar later krijgen we een eerste aanduiding van het bestaan van een burcht in de omgeving van Turnhout. Deze burcht zou reeds bestaan hebben in 1109 of **1110**. Volgens van Gorkum, die in 1790 ooggetuige was, kon men het getal **1110** in Arabische cijfers uitgekapt terugvinden in de muur van het kasteel aan de huidige Begijnenstraat.
- Van Gorkum vermeldt dat in 1435 het afgebrande vleeshuis, een overwelfde plaats onder het oude Turnhoutse stadhuis (mooier) heropgebouwd is.

- Gerardus Hebschap, één van de bekendere dekenen van het kapittel van de Turnhoutse Sint-Pieterskerk overleed in 1485. In 1484 gaf hij de opdracht tot de bouw van een nieuw koor in gotische stijl, omgeven door een *kapellenkrans*.

Beide afbeeldingen komen uit: Jozef Schellekens, *Turnhout, architectuur en stedenbouw*, Amsterdam, 1949. De eerste tekening is een reconstructie en restauratieontwerp van het afgebroken stadhuis.

- Deken Sapeels van de Sint-Pieterskerk bestelde in 1510 verschillende beelden bij meester Jan Borremans tot versiering van het altaarblad der broederschap van het heilig sacrament.
- Onderstaand winkelhuis wordt al vermeld **vanaf 1510**. Het geeft met een bepleisterde en witgeschilderde klokgevel uit op de Grote Markt van Turnhout. De winkelpui is van 1838, binnen zijn wel elementen uit de 16de of 17de eeuw bewaard gebleven, zoals de dakspant, de brandvloer op de zolder en de binnendeuren.
Merkwaardig is de ruimte op het gelijkvloers die in latere Art Nouveau-stijl van omstreeks 1910 is ingericht: schrijnwerk van de deuren, wandversiering in stucwerk en een mooie koepel in gebrandschilderd glas.
<http://www.turnhout.be/>

- Joannes Driedo was één van de invloedrijkste theologen aan het begin van de 16de eeuw. Driedo werd geboren op de Darisdonck in het toenmalige Turnhout (huidige Oud-Turnhout) en overleed te Leuven in 1535. Hij was meermaals decaan te Leuven en voor twee ambtsperioden rector van de Universiteit.

Voor iets meer uitleg zie:

<http://www.gazetvanturnhout.be/wp/2009/07/17/driedostraat/>

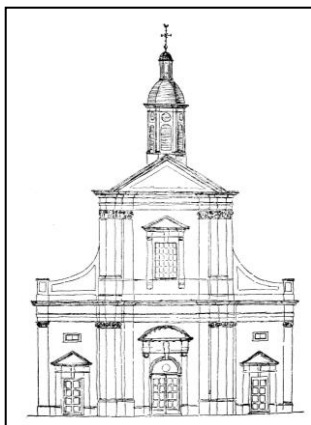
- Corsendonk was een voormalig augustijner klooster in de gemeente Oud-Turnhout. Het was een priorij die afhing van het kapittel van Windesheim. De priorij van Corsendonk werd in 1395 gesticht door Maria van Gelre, ook bekend als Maria van Brabant (1347-1399), dochter van hertog Jan III van Brabant, Hertogin-weduwe van Gelre en Vrouwe van Turnhout.

400 jaar geleden, in 1610, keren de kloosterlingen na een jarenlange afwezigheid terug naar hun priorij en herbouwen hun in puin gevallen en verwilderd goed.

De priorij werd gesloten door Jozef II, 225 jaar geleden, in 1785. De sluiting werd definitief tijdens de Franse revolutie in 1795.

- 150 jaar geleden, op 2 januari 1860, startte men met de bouw van de Sint-Jozefkerk in de Herentalsstraat. Op 19 maart, het feest van Sint-Jozef, vond de officiële eerstesteenlegging plaats.

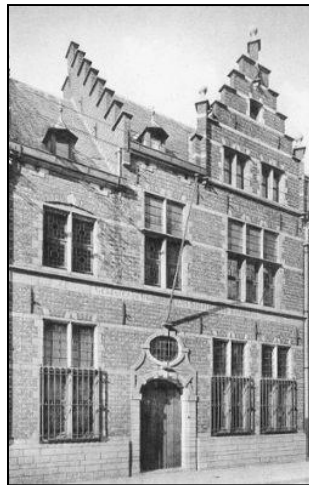
- Muziekhandel van Sas werd opgericht in 1885, 125 jaar geleden.
- 1 maart 1910: oprichting van een kant-school in parochie Heilig Hart.
- Honderd jaar geleden werd de nieuwe kapel van Sint-Victor ingewijd. Omdat de kapel in de westvleugel van het schoolgebouw te klein was geworden, werd een nieuwe kapel in de tuin gebouwd.

- 1920: oprichting van de socialistische harmonie De Volkswil en de Rode Turners.
- Overlijden van Frans Straelen, stichter-voorzitter van het zangkoor Sint-Cecilia op 18 januari 1935.
- 13 februari 1935: overlijden van begijn Johanna Gillis.

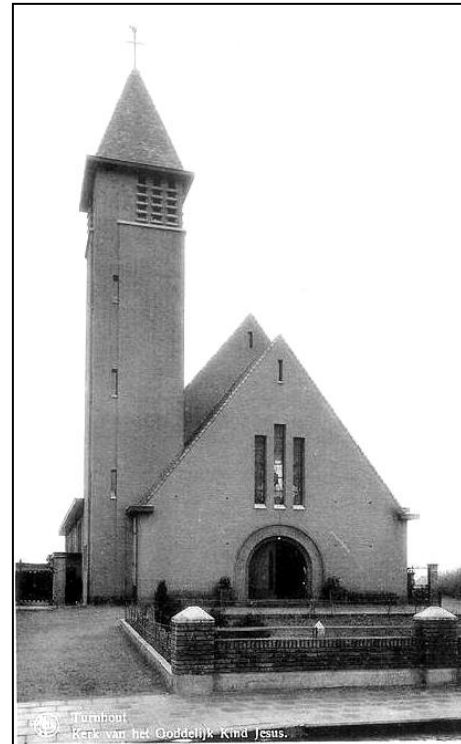

- Oprichting van de arbeiderstoeristenbond De Natuurvrienden in 1935.
- 1935: Oprichting drukkerij Joos door Jos Joos.
Zie <http://www.groupjoos.com>, doorklikken naar historiek.
- Opening van kinderkledingwinkel Cecile in 1960.
- Ingebruikname van de nieuwe fabriek Alto in de Gierledreef in 1960.
- Start van de Kempische Kynologenclub in 1960.
Zie <http://www.kkk.be/>, doorklikken naar historiek.
- 2 februari 1960: overlijden Jozef Van de Reydt, ere-advocaat.
- 3 maart 1980: de stad Turnhout koopt symbolisch het Taxandriamuseum aan van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Taxandria.
- 3 januari 1985: officiële erkenning van radio TOS.
- Overlijden van Jos Janssens, stichter van houthandel janssens-Govaerts, op 15 januari 1985.
- 19 januari 1985: opening buurthuis Hoefijzer, Den Brand.
- Opening van poppenzaal Propop aan de Steenweg op Oosthoven op 6 februari 1985.
- 26 februari 1985: onthulling van de gedenkplaat "Alfons Verwaest" in de oude inkomhal van het huidige sint-Elisabethziekenhuis.

Willy Van Sprengel en Bert Hendrickx

75 jaar parochie Goddelijk Kind Jezus

In 2010 viert de parochie Goddelijk Kind Jezus haar 75-jarig bestaan. Als bijdrage hieraan belichten we in dit artikel de ontstaansgeschiedenis ervan.

Aanvankelijk telde de stad Turnhout met de Sint-Pieterskerk maar één parochie, maar vanaf de 19de eeuw werden er nieuwe gesticht (zoals het Heilig Hart en Onze Lieve Vrouw Middelaars) omwille van het sterk stijgende aantal inwoners. En de decentralisatie ging verder, want op 1 januari 1933 besloot de kerkfabriek om in het noordoosten van de stad een kapelanie op te richten die was verbonden met de Sint-

Pieterskerk. Op 15 mei verscheen het Koninklijk Besluit hierover in het Staatsblad. Het ging om het stadsdeel dat loopt vanaf de Vredestraat naar de Hoveniersstraat, de Jubileumlaan en de Noord-Brabantlaan. Via de Steenweg op Oosthoven reikte de kapelanie tot aan het gehucht Oosthoven. Aan de andere kant ging ze van de Elisabethlei naar de Kastelein en Klein Engeland tot aan de gemeentegrens met Weelde-Station. Dit is tot op vandaag het grondgebied van de parochie.

Aangesteld als kapelaan werd onderpastoor Henri Jozef Vermeir, geboren in de

Vlaams-Brabantse gemeente Opwijk in 1887. Hij kreeg in 1914 in Mechelen zijn priesterwijding, waarna hij acht jaar onderpastoor was in Arendonk en vanaf 1922 onderpastoor van de Sint-Pieterskerk. Hij publiceerde later twee boekjes over de kerk en de parochie Goddelijk Kind Jezus en een derde boek getiteld 'Als een vis in 't water en vogel in de lucht'. Vermeir was ook de drijvende kracht achter de bouw van de kerk aan de Steenweg op Oosthoven. Dankzij hem konden hiervoor voldoende fondsen worden verzameld.

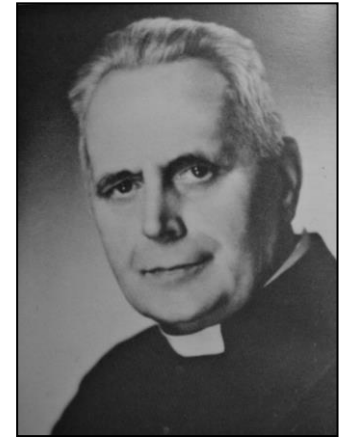
Bij Koninklijk Besluit van 15 september 1934 werd toestemming verleend om een kapel op te trekken in wat toen nog bekend stond als de wijk Oosthoven. De architecten Gustaaf Van Meel en Karel Steenackers kregen de opdracht om een kerk met aanpalend een school te ontwerpen. De eerste steenlegging vond plaats in 1934, de bouwwerken duurden van september 1934 tot augustus 1935.

Op 4 augustus 1935 werd het kerkgebouw plechtig ingewijd, wat gepaard ging met grote feestelijkheden. De kerk werd gebouwd op een hoogte, een verwijzing naar de tempel in Jeruzalem. De bekende beeldhouwer Remy Cornelissen vervaardigde de doopvont, beeldhouwer Victor Avonds was de maker van een hele reeks heiligenbeelden (waaronder dat van het Goddelijk Kind Jezus) en maakte ook de 14 staties van de kruisweg. Het groot kruisbeeld achteraan in de kerk

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

is gebeeldhouwd door Jef de Somer uit Erpe. In het altaar zijn relikwieën verwerkt van de martelaars Fidelis en Gaudentius. De glasramen beelden het kerkelijke offerjaar uit. In de nissen zijn biechtstoelen geplaatst. Achterin de kerk bevindt zich de weekkapel. Een orgel zou er pas vele jaren later komen. In de kerktoeren hing een klok genaamd 'Jan is mijn naam'. In 1960 zou er een tweede bijkomen. Rond de kerk lag een fraaie tuin, een uitbeelding van het aards paradijs. De lagere school achter de kerk was voltooid in juni 1936. In september van dat jaar begon het eerste schooljaar.

Van 1935 tot 1940 werd ernaar gestreefd om de kapelanij uit te bouwen tot een volwaardige parochie. In 1936 werd een voorlopige kerkfabriek opgericht, terwijl verschillende godsdienstige organisaties ontstonden en het aantal misvieringen geleidelijk werd uitgebreid: in 1940 werden er 67.000 communies uitgereikt op een inwonersaantal van 2.500. Op 1 december 1940 verscheen de oprichting van de parochie in het Staatsblad, de oppervlakte bedroeg 1/6 van de Sint-Pietersparochie. E.H. Vermeir werd aangesteld als pastoor, wat hij zou blijven tot in 1951. Hij overleed in 1971 in Arendonk.

Geraadpleegde literatuur:

Remi Vermeir. *Ook een Paradijs. De Kerk van het Goddelijk Jezus. Z.p., 1942.*

Frans Verheyen en Francis Verheyen. *Oók een paradijs...: 50 jaar kapelanie en parochie Goddelijk Kind Jezus Turnhout 1935-1985. Turnhout, 1985.*

Sam Van Clemen

Zie ook:

<http://www.goddelijkkindjezus.be/>

<http://www.inventaris.vioe.be/dibe/relict/12294>

<http://www.youtube.com/watch?v=kHNktYmYpN8> :

het geluid van de klok van de kerk.

In de rechterkolom kan u "klepel" aanklikken om ook het geluid van de Begijnhofkerk en de Middelaars kerk te horen.

Archeologische opgravingen op de Grote Markt

In 2010 ondergaat de Turnhoutse Grote Markt een ware metamorfose. In een eerste fase wordt door de Archeologische dienst van de Antwerpse Kempen (ADAK) een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het vooronderzoek startte op 18 januari, waarbij tussen 19 en 22 januari vijf proefputten werden gegraven. De eigenlijke opgravingen gaan van start op 22 februari aan de noordkant van de markt. De vroegere woningen aan de Victor Van Halstraat en de oude zondagse school vormen het onderzoeksterrein (zie foto).

Herkomst: Marcel Boone

Vanaf 3 april tot half juni onderzoekt men de zuidkant van de markt. Dan graaft ADAK naar het oude stadhuis, de schuilkelder en de plaats van (een nieuw te maken) infiltratiebekken.

De Projectvereniging Erfgoed Kempen heeft in december een historicus/onderzoeker en een projectcoördinator aangeworven die instaan om de resultaten van het onderzoek in mensentaal om te zetten en te communiceren naar een breed publiek.

De archeologische activiteiten in het centrum van Turnhout zullen op het publiek een grote aantrekkingskracht uitoefenen. Het is dan ook een uitgelezen kans om de Grote Markt in een breder historisch perspectief te belichten en om het publiek te prikkelen met een waaier aan activiteiten. Wat was en is de betekenis van een marktplaats voor een stad als Turnhout, wat gebeurde er zoal en wat is de link met de archeologische resultaten?

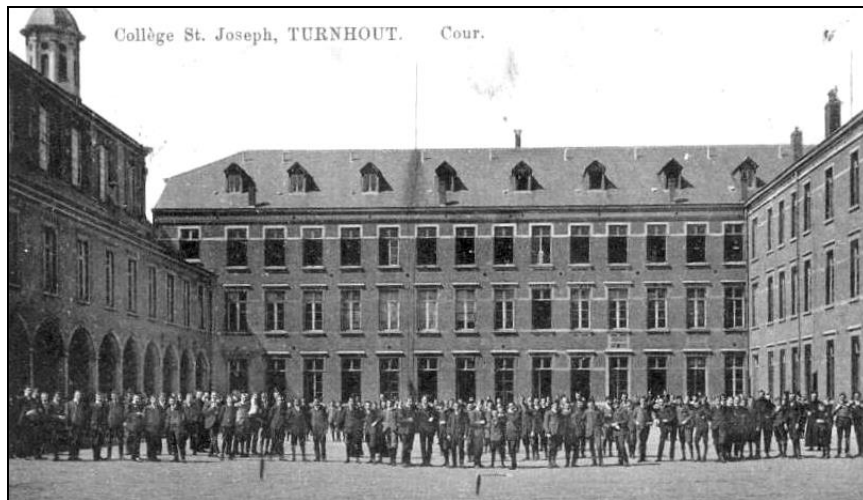
We kijken vol spanning uit naar de eerste vondsten.

Eerste spadesteek door burgemeester Stijnen tijdens de Verlooren Mondagh
Bron foto: www.turnhout.be

Erfgoed in de media en op het internet

- Sinds midden januari heeft de Taxandriakring een eigen plaats op **Wikipedia** verworven. In enkele korte zinnen worden de vereniging en haar activiteiten besproken. Via deze weg worden geïnteresseerde buitenstaanders ingelicht over onze werking.
- Pater Robert Hermans s.j. heeft naar aanleiding van het vertrek van de paters Jezuïeten uit Turnhout (2 februari 2009) een korte geschiedenis geschreven: **“de jezuïetenaanwezigheid in Turnhout van 1845 tot 2009”**. Op onderstaande link vindt u dit boeiende verhaal:
<http://www.jezuïeten.org/html/geschiedenis/Jezuïeten%20in%20Turnhout.pdf>

- De **vzw octave of de vzw orgelcomité turnhout - anders - vormend - eigentijds** werd op 30 juni 2008 opgericht door Xavier Swerts (voorzitter), Nico Declerck, Herman De Houwer, Frans Driesens, Roger Kox, Marie-Paule Peeters en Johan Verheyen. De vzw heeft als doel om de cultuurhistorische waarde van alle Turnhoutse orgels te promoten door het inrichten van of door hun medewerking te verlenen aan initiatieven waarbij het orgel centraal staat.

Op <http://www.vzw-octave.be> kan u bijvoorbeeld **“Turnhoutse orgelpracht”** aanklikken om een overzicht te krijgen van alle Turnhoutse orgels en hun geschiedenis.

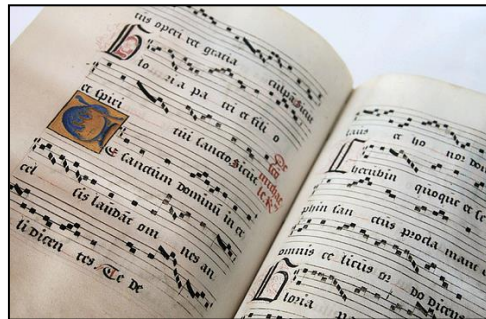
- Op <http://www.gazetvanturnhout.be/wp/2009/11/11/harry-de-kok-blijkt-terug-op-35-jaar-stadsarchivaris/> hoort u een interview met Harry de kok naar aanleiding van zijn **pensionering**. Zijn **opvolger** Bart Sas zet zijn toekomstplannen op een rijtje op: <http://www.gazetvanturnhout.be/wp/2009/11/09/bart-sas-nieuwe-stadsarchivaris/>
- De website <http://www.erf-goed.be/> verzamelt **foto's van beschermde monumenten en landschappen** in Vlaanderen en Brussel. Er staan al 6500 foto's op de website, waaronder vele foto's van de Antwerpse Kempen. Erf-goed.be is een project van Archeonet.be, de website waarop u dagelijks nieuws vindt over erfgoed.
- Grafzerkje is een vereniging van enthousiaste begraafplaatsfanaten die bezoeken organiseren naar funerair interessante plaatsen in binnen- en buitenland. Zij nemen op individuele basis ook initiatieven om waardevolle grafmonumenten van de ondergang te redden door het restaureren en / of het overnemen van verlopen concessies. Op: http://www.grafzerkje.be/pages/RON_DLEIDING/TURNHOUT.html vindt u een beeldrijk verslag van hun bezoek aan **de Turnhoutse begraafplaats van de Kwakkelstraat**. Het kreeg als toepasselijke titel: “Turnhout: veel drukkers en religieuzen”.

- Op http://www.natuurwetenschappen.be/mars/groups/fnrs-contact-group/notae-praehistoricae/copy_notae-praehistoricae-28-2008 vinden we een interessant wetenschappelijk artikel: **Landschap De Liereman herbezocht**. De waardering van een gestratificeerd *finalpaleolithisch en mesolithisch sitecomplex in de Noorderkempen (gem. Oud-Turnhout en Arendonk)*. De tekst behandelt een nieuw (2008) onderzoek in De Liereman waar artefactenconcentraties aangetroffen werden.

<http://www.natuurwetenschappen.be/mars/groups/fnrs-contact-group/notae-praehistoricae/> bevat nog veel meer artikels, zoals bijvoorbeeld het oudere artikel van Maes, K. and Vermeersch, P. *Turnhout Zwarte Heide, late mesolithic site*, *Notae Praehistoricae* 4-1984:65-88.

- **Muzikaal erfgoed** omvat alle muziek die we als gemeenschap willen doorgeven aan de volgende generaties. Dit erfgoed bevat echter ook datgene wat onlosmakelijk samenhangt met die muziek en ze mogelijk maakt: objecten zoals bladmuziek, muziekinstrumenten, opnames en zelfs de specifieke akoestiek van bijvoorbeeld een kathedraal of concertzaal. Om dit erfgoed te begrijpen, moeten we ook denken aan de context waarin ze ontstond, gespeeld, beluisterd, bestudeerd en beleefd werd. Op <http://www.muzikaalerfgoed.be/> vindt u talrijke links naar de vele organisaties die in Vlaanderen ons muzikaal erfgoed bewaren, bestuderen, promoten, spelen, tentoonstellen en meer. U vindt hier ook voorbeelden, nieuws en uitwijdingen over specifieke thema's binnen ons oud én nieuw maar altijd rijk, muzikaal erfgoed.
- **LELIE (LEerhuis voor Liturgie en Leven)** is een studie-, activiteiten- en dienstencentrum op het gebied van geloof en cultuur. De bijhorende website <http://www.leerhuislelie.be> dient ter ondersteuning van de studie en andere activiteiten. Op deze website van

bestuurslid Marcel Gielis vinden we meerdere doorverwijzingen naar boeiende historische bijdragen:

- ⇒ **Hoe de begijnen zongen...** is een webpagina over het nieuwe Topstuk van de Vlaamse Gemeenschap: een zestiende-eeuws processionale uit het Turnhouts begijnhof. We vinden hier een filmpje, een powerpointpresentatie en meerdere muziekfragmenten die voorkomen in deze processionale.
- ⇒ **Kerk onder stroom - [4]50 jaar Bisdom Antwerpen** bevat meerdere pagina's over de geschiedenis van de bisdommen Antwerpen en 's-Hertogenbosch. Bijvoorbeeld:
 - *Franciscus Sonnius en de oprichting van de nieuwe bisdommen in 1559*: een artikel van Gert Gielis
 - *De geloofsbeleving in de bisdommen Antwerpen en 's-Hertogenbosch*: een artikel van Marcel Gielis
- Dank aan Jozef Van Troy, gedreven vrijwilliger op het Stadsarchief van Turnhout, die vele nieuwe gegevens over Govert Loockermans (zie vorige Taxandria Nieuws) heeft doorgestuurd. Deze informatie zal samen met andere bronnen gebundeld worden en in 2012 leiden tot een boeiende publicatie.

Samenstelling: B. Hendrickx

Redactie

(cultuur)historische activiteiten en suggesties kan u versturen naar taxandriavzw@gmail.com of contacteer Bert Hendrickx (zie gegevens op de achterkant van het jaarboek). Alvast bedankt!

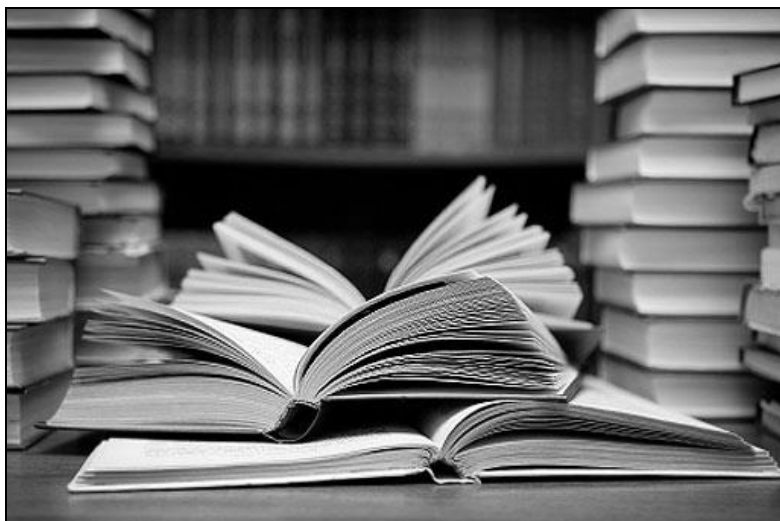
Boekenverkoop in het stadsarchief

Het Turnhoutse stadsarchief houdt in de nabije toekomst een opruimactie en organiseert hiervoor een grootscheepse stockverkoop. Boeken, brochures, catalogi, jaarverslagen, bibliografieën, ... die in veelvoud aanwezig zijn in het archief worden tegen een sterk gereduceerde prijs te koop aangeboden. Het gaat veelal over publicaties die in eigen beheer uitgegeven zijn, zoals bijvoorbeeld de reeks herdrukken van oude Turnhoutse standaardwerken (gele kaften).

Ook de Taxandriakring zal aanwezig zijn op de boekenverkoop met een stand waar oude jaarboeken, herdrukken van gravures, enz. te koop worden aangeboden tegen een zachte prijs.

Deze unieke en waarschijnlijk eenmalige actie vindt plaats eind februari, begin maart. De exacte datum, uur en plaats zullen één van de volgende weken bekend gemaakt worden op www.tram41.be. De leden die hun e-mailadres aan ons hebben doorgegeven, krijgen een persoonlijke aankondiging.

Als u nog extra informatie wenst, kan u contact opnemen met de stadsarchivaris: bart.sas@turnhout.be.

Enkele nieuwtjes van TRAM41

- Els Van Nueten is de nieuwe wetenschappelijk medewerker behoud en beheer bij TRAM41.

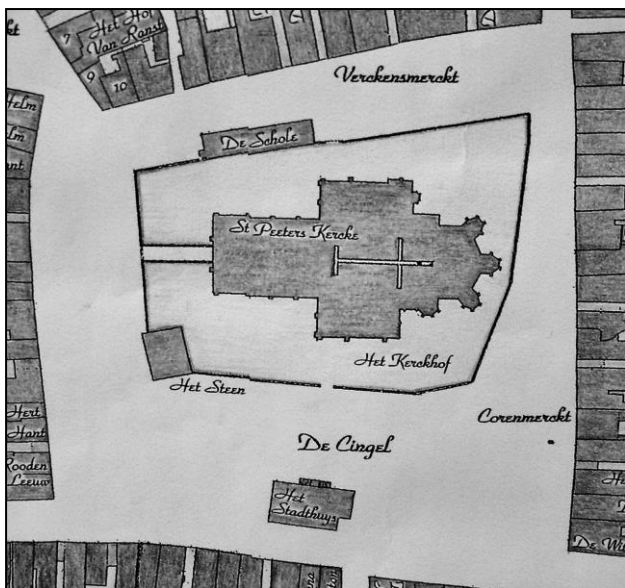
Zij heeft *conservatie restauratie met optie polychromie* gestudeerd aan de Academie van Antwerpen (officieel hogeschool Antwerpen campus Academie). Na haar studies heeft ze nog maar op 2 plaatsen gewerkt, namelijk als restaurator voor een renovatiefirma en als deskundige polychromie voor Stad Antwerpen. Bij de renovatiefirma werkte ze zowel in het atelier aan beelden van verschil-

lende kerken, als op locatie aan de vaste interieurelementen als altaren, plinten,... . Enkele voorbeelden hiervan zijn de restauratie van beelden en interieur van kerken in Jezus-eik, Burst, Gontrode, Zonhoven en Sint Augustinuskerk in Antwerpen, restauratie van het interieur van schouwburg de Munt in Brussel en het vergulden van de ornamenten in de stadsfeestzaal van Antwerpen. Bij Stad Antwerpen heeft ze beelden van de verschillende musea gerestaureerd alsook advies gegeven over bruiklenen, transport, bewaaromstandigheden, nakijken MAS selectie en restauraties. Twee projecten waar ze ook aan meewerkte waren de controle van het depot van het Etnografisch museum op houtboorders en het bepalen van de conditie van polychrome objecten.

“Buiten mijn uren bezoek ik vrijwillig musea en dan nog het meest van al kijk ik naar hoe de schilderijen zijn opgehangen of van welk merk de rookdetector is.”

els.vannueten@turnhout.be

Actiecomité "Behoud het hekken"

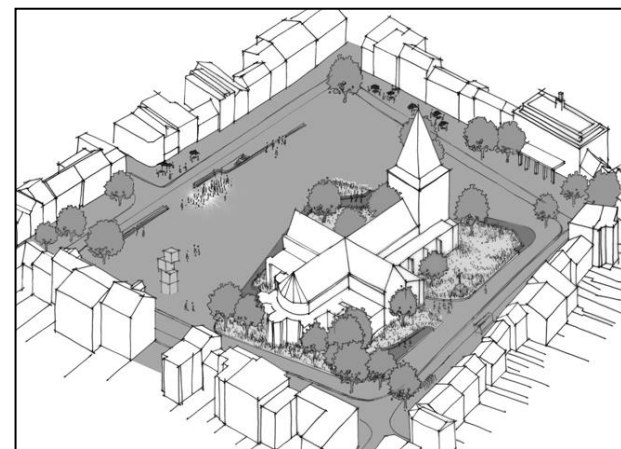

Het Turnhoutse comité 'Behoud het hekken' groepeerde bijna 20 Turnhoutse verenigingen en wil actie voeren voor het behoud van het smeedijzeren hekken rondom de St.-Pieterskerk.

Zoals de gravure van Vorsterman laat zien, moet er al zeker in de 17de eeuw een muurtje rond de kerk geweest zijn. Een volgende omheiningsmuur rond het kerkhof werd opgetrokken in 1775. Deze muur was de ideale verdediging voor de patriotten tegen de Oostenrijkse inval van 1789.

Detail van een kaart van Marc Berrens, 2003.

Deze omheining werd samen met het oude Steentje in 1904 gesloopt. Het kerkhof werd herschapen in een beboomd grasperk met een verguld, bronzen H. Hartbeeld van 1918 en een witstenen O-L-Vrouwebeeld van 1926. De huidige afsluiting met ijzeren hekken werd in 1905 vervaardigd in de ijzergieterij van Jos Jansens – Van

Hoydonck uit Turnhout voor 14972,50 fr.. Het werd op een hoge gemetselde en met arduin beklede sokkel geplaatst.

Bij de heraanleg

van de Grote Markt dreigt dit hekken te verdwijnen.

Ook Taxandria maakt actief deel uit van deze actiegroep.

Zo sprak bijvoorbeeld bestuurslid Marcel Gielis op TOS actueel over deze plannen.

U kan luisteren naar het interview op:

<http://www.gazetvanturnhout.be/wp/2009/12/14/hekken-dreigt-te-verdwijnen/>

Bronnen: E. Van Autenboer, *De dekanale Sint-Pieterskerk van Turnhout*, Turnhout, 1973. H. de Kok, *Gids voor het oude Turnhout*, Antwerpen, 1980. J.E. Jansen, *Gids voor Turnhout en omstreken*, Turnhout, 1935.

Henri Van de Velde en Turnhout

Henri Van de Velde (1863-1957) was een Vlaamse kunstschilder, ontwerper, vormgever en architect. Samen met Victor Horta kan hij beschouwd worden als één van de belangrijkste vertegenwoordigers van de *Art Nouveau*.

Hij studeerde schilderkunst bij Charles Verlat aan de kunstacademie in Antwerpen en bij Carolus-Duran in Parijs. Hij schilderde in neo-impressionistische stijl (pointillisme) en werd in 1889 lid van de kunstenaarsgroep "*Les XX*" in Brussel.

Vanaf 1892 verliet hij de schilderkunst en legde zich toe op toegepaste kunsten (edelsmeedkunst, porselein en bestekken, modeontwerpen, tapijt- en stoffendesign) en ook op architectuur, met onder meer de bouw van zijn eigen woning in Ukkel. Hij verzette zich tegen het kopiëren van historische stijlen en koos beslist voor een originele vormgeving.

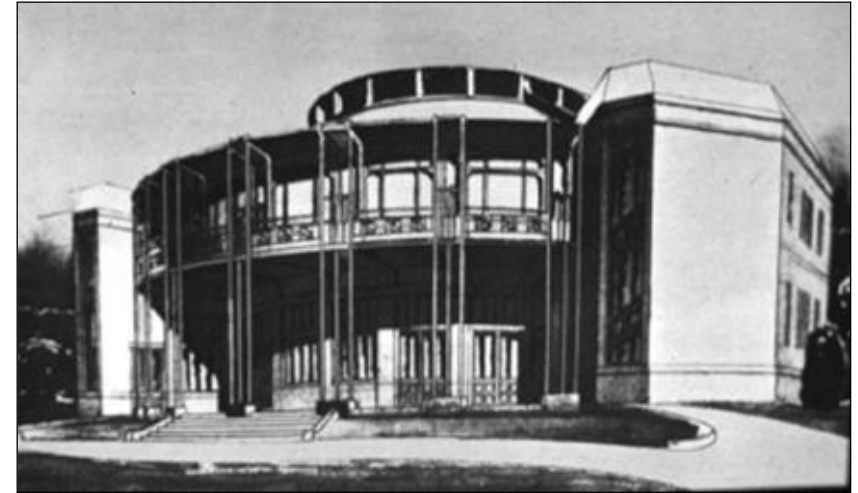

interieur winkel Berlijn

Hij ontwierp interieurs en meubels voor de invloedrijke kunsthandel "*L'Art Nouveau*" van de galerijhouder Samuel Bing in Parijs in 1895.

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

Het werk van Van de Velde stond in het paviljoen van Bing op de wereldtentoonstelling van 1900 in Parijs.

theaterproject Weimar

Rond de eeuwwisseling kreeg Van de Velde een aantal opdrachten in Duitsland, onder andere voor het *Folkwangmuseum* in Hagen en het *Nietzschehuis* in Weimar. Hij werd bovendien de grondlegger van de *Kunstgewerbeschule* (School voor Kunstnijverheid) en de academie in Weimar, de voorloper van het *Bauhaus* dat door Walter Gropius verder zou uitgebouwd worden te Dessau.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog verbleef hij in Zwitserland en in Nederland, waar hij later het *Kröller-Müller Museum* in Otterlo ontwierp.

Kröller-Müller museum Otterlo

In 1925 werd hij benoemd in het *Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde* van de Rijksuniversiteit Gent waar hij van 1926 tot 1936 bouwkunst en toegepaste kunsten doceerde. In 1933 kreeg hij daar de opdracht om de universiteitsbibliotheek te ontwerpen; de welbekende Boekentoren.

Boekentoren Gent

logo NMBS

Hij is tevens de ontwerper van het logo der Belgische Spoorwegen; de beroemde letter “B” in een liggende ellips. Daarnaast heeft hij het interieur ontworpen van de eerste Belgische elektrische treinstellen en enkele rijtuigen.

Op 12 oktober 2005 ging bij een openbare verkoop in de Brusselse veilingzaal *Beaux-Arts* een theepot van Van de Velde onder de hamer voor €170.000, elf maal het startbedrag !!!

In 1953 publiceerde de vroegere stadsarchivaris, Raymond Peeters, “*De Turnhoutse Tekenacademie sedert 1802*”. Ik vat de periode 1873-1891 kort samen. Cursief gedrukte teksten zijn letterlijke passages uit de publicatie.

In 1802 werd in Turnhout een Tekenacademie opgericht. Ze kende periodes van hoogbloei maar ook van verval. Omstreeks 1873 stelde de gemeenteraad vast dat er geen schot meer zat in de school. De Toezichtcommissie der Tekenschool klaagde dat de klas voor bouwkunde van jaar tot jaar zowel kwalitatief als kwantitatief achteruit ging. De oorzaak die zij voor deze teruggang aanwees, lag bij de bestuurder die alle zin voor zijn taak scheen te hebben verloren. In het belang van de school, zo werd betoogd, was het nodig naar een andere professor uit te zien.

De geknipte man had men gevonden in de persoon van de jonge Pieter Jozef Taeymans, die zich sinds 1869 als Provinciaal architect in Turnhout had gevestigd. De kwaliteit van de school verbeterde nadien zienderogen. Het aantal studenten steeg van 150 in 1875 tot 199 in 1885 om weldra meer dan 250 te worden.

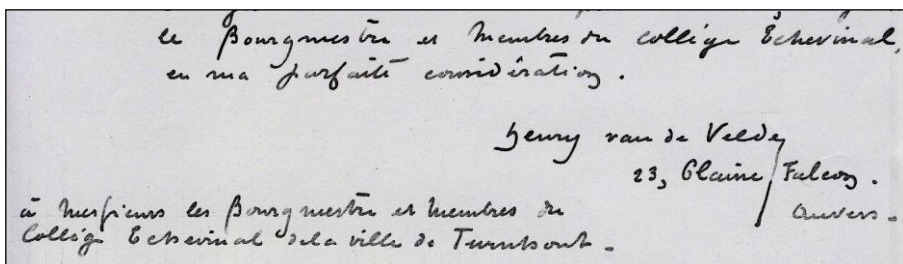
Omstreeks 1884 werd een andere drijvende kracht aangetrokken die met energie mee aanstuurde op een hoger kwaliteitsonderwijs. Deze man was kunstschilder Jaak Rosseels, directeur van de Academie van Dendermonde en tevens Staatsinspecteur voor de tekenscholen.

Hij stelde onmiddellijk een ambitieus hervormingsprogramma op en slaagde er in de subsidies van de Staat en de Provincie te doen verhogen. Eén van zijn voorstellen was het aanstellen van twee nieuwe leraars tekenen die, voor de eerste maal in de geschiedenis van de Tekenacademie, door middel van een examen zouden aangeworven worden. Volgens zijn voorstel moest de jury samengesteld worden met personen, vreemd aan de Stad.

De gemeenteraad volgde dit laatste voorstel niet. De jury zou moeten bestaan uit de leden van de Toezichtcommissie der Tekenschool onder voorzitterschap van Rosseels. Deze zou ook het programma voor de ondervraging opstellen.

"Onder de mededingers voor de beide betrekkingen die op 24 September (1891) werden opgeroepen, bevonden zich onder meer een drietal schilders die toen in de Kempen werkzaam waren. Dat waren namelijk Eugene Surinx die sedert 1885 in Oud-Turnhout schilderde, de Antwerpenaar Jozef van Leemputten die bij voorkeur in de streek tussen Mol en Turnhout werkte en tenslotte niemand minder dan de toen 24-jarige Henri van de Velde die op dat ogenblik zijn ware roeping nog niet gevonden had en zich had aangesloten bij de groep van Rosseels, Crabeels en Heymans welke allen in Wechelderzande hun verzamelplaats hadden.

De jonge Van de Velde was ongetwijfeld de man waarvan Rosseels droomde voor het welslagen van zijn diepgaande studiehervormingen. En hij zal wel aan deze hebben gedacht toen hij aan het magistraat schreef dat het zo moeilijk was de hand te leggen op personen die de nodige aanleg of kennissen bezaten. Tot eer van Rosseels moet hier worden gezegd dat hij een buitengewone kijk heeft gehad op de talenten van zijn beschermeling.

Slot van de sollicitatiebrief (in het Frans) van Henri Van de Velde.
Hij woonde toen aan het Falconplein te Antwerpen.

Het examen, dat een krachtproef was om de wetenschappelijke bagage der kandidaten af te meten, bewees op indrukwekkende wijze de superioriteit van Van de Velde opzichts de andere mededingers, die hij, wat het behaalde puntenaantal betrof, verre achter zich liet.

Doch, zoals Rosseels terecht had gevreesd, werd de geest van het nieuwe programma door de besturende Commissie niet begrepen. Met konservatief onbegrip bleef men draven in het oude spoor. En men schijnt er Rosseels van te hebben verdacht dat het examen slechts een opzet was om zijn vriend te bevoordelen.

In de geheime zitting van de Gemeenteraad van 5 Oktober 1891 bekam Van de Velde slechts 3 stemmen op de 14 : 10 stemmen waren uitgebracht op Eugene Surinx, die bij het examen minst van allen had uitgeblonken. Eerlijkheidshalve weze hier onmiddellijk aan toegevoegd dat de onfortuinlijke uitslag van Surinx niet als enige norm voor zijn bekwaamheden mag worden gezien. Latere gebeurtenissen hebben aangetoond dat hij onmiskenbare diensten heeft bewezen aan onze stedelijke tekenschool. De Raad scheen niet helemaal gerust in het onthaal dat hare beslissing zou te beurt vallen bij de hogere instanties en maakte voorbehoud nopens het definitief karakter der benoeming zo de verhoogde Staatstoelage daarvoor zou worden verbeurd.

Rosseels die bijna zeven jaar lang, met de beste bedoelingen, geijverd had om de heropbeuring tot een maximaal resultaat op te voeren, was door deze ontknoping diep ontgoocheld. De brief die hij op 20 oktober 1891 tot de Raad richtte, geeft de maat aan van zijn gekrenkt gevoel. Hij weigerde nog verdere inlichtingen te geven "ten einde geen meerdere verantwoordelijkheid te nemen aangaande eene herinrichting zoo zeer door bedoelde benoeming belemmerd".

Gelukkig voor onze tekenschool bleek het oordeel van Rosseels wel wat te streng en te voortvarend. Zonder nochtans van het uitzonderlijk formaat te zijn waarvan een Henri van de Velde zou blijken geven, was het onderwijs dat Surinx ten beste gaf, niet zonder merkbaar resultaat. Bestuurder Taeymans schreef van hem dat hij gezag bezat en tevens zeer zachtzinnig met zijn leerlingen omging. En, zo voegde hij eraan toe, steunende op de vorderingen die de leerlingen op twee maanden tijd gemaakt hadden, moest met lof gesproken worden over de bekwaamheden van Surinx."

Ik vraag me af hoe de carrière van Van de Velde zou verlopen zijn indien hij in 1891 door de gemeenteraad zou aangesteld zijn als leraar tekenen ...

Mon Römer

Voor het derde deel van "Turnhout tijdens WO I" ontbreken nog enkele essentiële archiefstukken uit het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Dit artikel schuift dus op.

Toespraken bij de opening van het Theobalduskunsthuis op 14 november 2009

Dames en heren,

Het Theobaldus kunsthuis, de voormalige Sint-Theobalduskapel, heeft een lange en bewogen geschiedenis. De kapel werd opgericht in de 14de eeuw aan het uiteinde van de huidige Patersstraat, vroeger Potterstraat geheten. Zoals vele kapellen ligt ze op de splitsing van twee wegen.

Kaart de Ferraris, 1778, Noord-Turnhout met aanduiding van de kapel

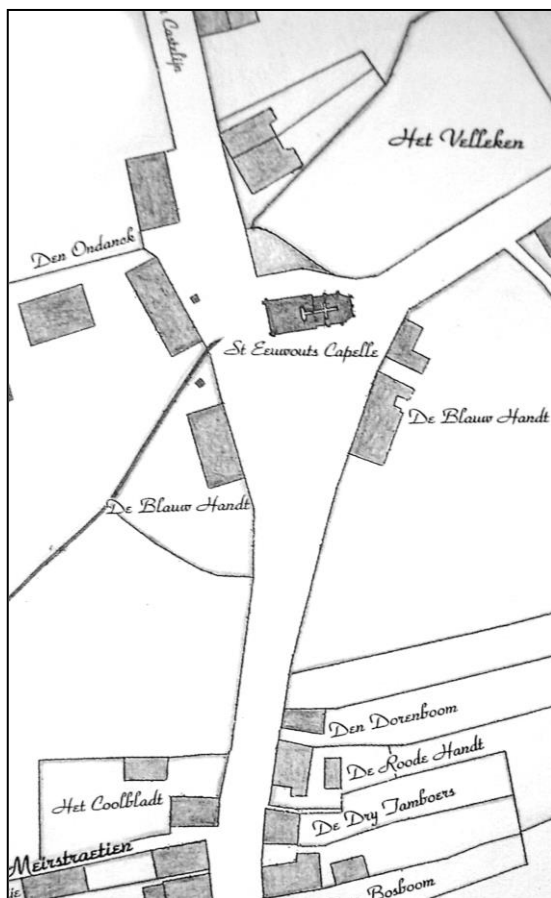
Ze is vernoemd naar Sint-Theobaldus of Sint-Ewout. Het is niet met zekerheid geweten naar welke heilige deze kapel precies is vernoemd, maar wellicht gaat het om bisschop Ubaldus van Gubbio (een stad in

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

het centrum van Italië). Deze overleed in 1160 en werd in 1192 heilig verklaard. Aan hem wordt meer dan één mirakel toegeschreven. Het dorp Thann in de Elzas kon een relikwie van hem verwerven. De plaats werd hierdoor het doel van vele pelgrimstochten. Wellicht is de Turnhoutse kapel vernoemd naar de heilige Ubaldus. Turnhout en Tann vierden de H. Theobaldus immers allebei op 1 juli, in Turnhout vanaf 1902 op 2 juli. Op deze dag kwamen bedevaarders van heinde en verre naar Turnhout om de heilige om genezing te smeken van kinderen met kinkhoest, stuipen en 'kwade koortsen'. Onder andere werd dan gewijd water bedeed en dronken de kinderen uit een jachthoorn. Deze traditie bleef bestaan tot in de jaren '50 van de vorige eeuw en verdween pas helemaal met de sluiting van de kapel in de jaren '60.

De eerste geschreven vermelding van de kapel dateert uit 1401 toen ze een kapelanij werd van de Sint-Pieterskerk op de Grote markt, wat ze trouwens zou blijven tot aan de sluiting in 1969. Een onderpastoor van Sint Pieter was er tevens kapelaan, waar wekelijks erediensten werden gehouden. Het is zeker de oudste kapel van de stad. Het betreft een zaalkerkje met laatgotisch schip uit de

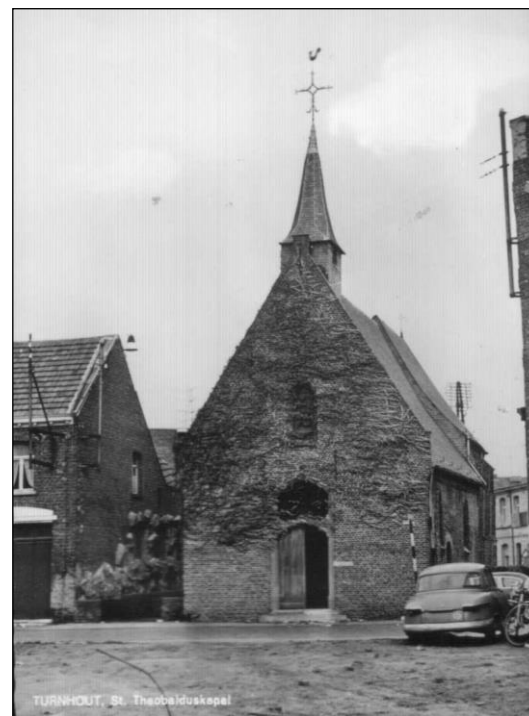

17de eeuw, met een iets smaller, hoger opgetrokken koor met een nisvormige ruimte of apsis in hooggotische stijl uit de 14de eeuw. De kapel heeft bakstenen gevels onder een steil zadeldak. De Sint-Theobalduskapel was een vrijstaande kapel, in de nabije omgeving enkel omringd door enkele kleinere gebouwen. Kortom, het was hier een rustige omgeving die uitnodigde tot gebed. (kaart van Marc Berrens)

Het interieur bestond uit een bepleisterd tongewelf met 17de-eeuws lijst- en paneelwerk. Het meubilair evolueerde sterk doorheen de tijd. We doen een greep uit de belangrijkste meubelstukken die aanwezig zijn geweest: uit de 17de eeuw waren een

altaar van gemarmerd hout, afkomstig van de kerk van Weelde, verder een communiebank en een preekstoel in eik. De kapel bezat tevens twee beelden van de h. Theobaldus. In de 19de eeuw werd naast de kapel dankzij een gulle schenker een calvarie geplaatst met Jezus aan het kruis, geflankeerd door Maria en Johannes. In 1925 werd een op losse houten panelen geschilderde kruisweg aangebracht. De glasramen stellen voor: De Annunciatie en De Geboorte van Christus. Ze dateren uit 1934 en 1935 en zijn gemaakt door firma Crickx uit Brussel.

De kapelanij werd in 1401 gesticht door hertogin Johanna van Brabant ter ere van Onze-Lieve-Vrouw. In 1660 werd te Weelde een beeld van O.L.Vrouw bij de pastoor aangekocht. Dit beeld kreeg te Turnhout de naam van O.L.Vrouw van Bijstand. In 1789 ontstond een legende in verband met deze O.L.Vrouw, want zij zou een aandeel gehad hebben in de overwinning van de Patriotten op de Oostenrijkers tijdens de Slag van Turnhout 27 oktober 1789 door boven het slagveld te zweven en de kanonkogels van de Oostenrijkers in haar schoot op te vangen. Jarenlang trokken de oud-strijders nog op bedevaart naar de kapel en tot in de helft van de vorige eeuw werd er een herdenkingsmis opgedragen op de verjaardag van de Slag van Turnhout. Met de sluiting werden alle kostbaarheden, en ook het O.L.Vrouwebeeld naar Sint Pieter overgebracht. Daar bevindt zich het beeld nog steeds.

kocht en er werden glazen hersteld. Met de verovering van onze gewesten door het revolutionaire Frankrijk in 1795 brak een bewogen periode uit onze geschiedenis aan. In Turnhout werden de kerken en kapellen in 1797 gesloten.

De bouwgeschiedenis van de kapel kenmerkt zich door bloeiperiodes en door periodes van verval, die dan steeds werden gevolgd door herstellingen en restauratie. De kapel werd in augustus 1566 door beeldenstormers aangedaan, maar over de aangerichte schade tasten we in het duister. Einde 16de eeuw werden dakwerken uitgevoerd doch de grootste ingrepen gebeurden in de 17de eeuw. Tijdens de 18de eeuw werden er geregeld werken uitgevoerd: schalies, lood en nagels werden aange-

Op 6 februari 1800 stemde het stadsbestuur erin toe om de kapel van Sint-Theobaldus te heropenen. Vanaf circa 1830 tot omstreeks 1850 deed de kapel dienst als lagere school, in 1851 werd ze heringewijd. Van 1870 tot 1897 hield de Franse lekencongregatie hier haar godsdienstoefeningen. Daarna beschikte ze over een eigen kapel aan het begin van de Herentalstraat, die nog steeds in gebruik is. Ook hebben de Minderbroeders de kapel tijdelijk in gebruik gehad voor hun erediensten tot hun eigen nieuw gebouwde kerk hier vlakbij in de Patersstraat (het huidige Paterspand) klaar was voor gebruik.

In het begin van de 20ste eeuw bevond de kapel zich in een erbarmelijke toestand. De restauratieplannen opgemaakt door de bekende architect Jules Taeymans werden uitgevoerd tussen 1924 en 1926: onder andere werden dak en torentje vernieuwd, vensters hersteld, en de muren verdubbeld. Het eiken portaal dateert eveneens van 1924-1927. Bij deze restauratie werd ook de bekende steen in de voorgevel 'Langs deze weg zet gene voet of zeg Maria wees gegroet' aangebracht. De kapel werd op 31 juli 1936 bij Koninklijk Besluit beschermd als monument. De laatste grondige restauratiewerken dateren van 1994-1995. Sindsdien was het wachten op een nieuwe bestemming. Die heeft ze nu gevonden en ik wens vzw De Scherf voor de toekomst dan ook alle succes toe.

Literatuur:

Eugeen Van Autenboer. 'De Sint-Theobalduskapel'. In: Harry de Kok (red.). Turnhout den eersten troost der staten. Turnhout, 1989, p. 343-362.

Sam Van Clemen

Toespraak II

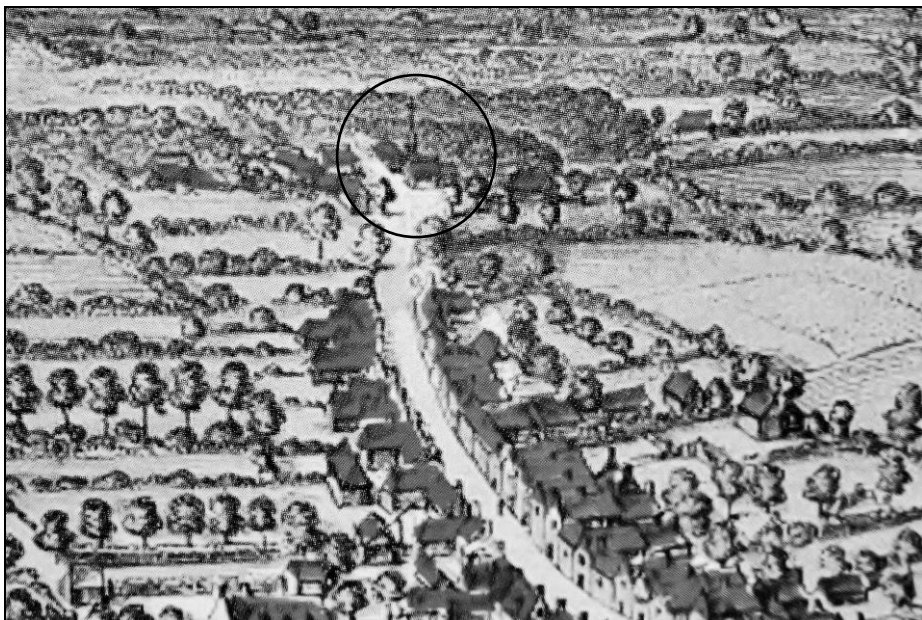
Welkom in de St Theobalduskapel, één van de oudste gebouwen van onze stad. Een historisch en eerbiedwaardig gebouw nauw verbonden met het verleden van Turnhout. Een geklasseerd monument waar we met z'n allen trots op mogen zijn.

Wat betreft de geschiedenis van de kapel, dat laat ik aan een specialist over, maar vast staat dat de kapel periodes heeft gekend van voorspoed en tijden van verval. Nog vele Turnhoutenaren herinneren zich deze kapel in al z'n glorie. Het spreekt dan ook vanzelf de eerste tentoonstelling te wijden aan de geschiedenis van deze mooie, eeuwenoude kapel.

Toch staat deze opening in het teken van verfraaiing, vernieuwing, en vooruitgang. Even wil ik toch nog terugblikken en vooruitkijken.

De laatste grondige restauratie dateert van 1994 – 1995, met de bedoeling van het stadsbestuur, die reeds vanaf 1993 de kapel in erfpacht heeft, er een nieuwe bestemming aan te geven, namelijk van een minicultureel centrum.

Detail van de gravure van Vorsterman, 1670

Jammer genoeg werd de kapel slechts sporadisch gebruikt voor culturele evenementen. Toen onze vereniging hier in september 2005 onze overzichtstentoonstelling van de eerste editie van KempARt mocht inrichten, moet ik bekennen : 't was liefde op het eerste gezicht !

De charmes van het gebouw, de akoestiek, de kunsthistorische elementen, de sfeer die het uitstraalde, allemaal factoren die ons bijzonder aangegrepen hebben. Het potentieel van deze locatie zette ons tot nadenken. Inspiratie en motivatie waren de leuzen.

Is deze opening tot stand gekomen op toevallige gebeurtenissen? Misschien wel. Toen een jaar of 2 geleden hier de vergadering plaatsvond van het forum cultuur, kwam het gebruik van de kapel weer ter sprake. Enkele maanden later werd ook weer op de vergadering van het Forum Cultuur, door schepen Vos de vraag gesteld naar geïnteresseerden voor het beheer van de kapel.

Ondertussen had onze vereniging al enige ervaring met het inrichten van tentoonstellingen, zoals KempARt 2005 en 2007, en in 2006 het Spiegelproject Turnhout-Tilburg in het speelkaartmuseum.

De Scherf vzw stelde zich kandidaat, om de St Theobalduskapel uit te baten als kunsthuis.

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

En om een lang verhaal kort te maken, na veel vergaderen, plannen, onderhandelen, de hele administratieve molen doorworstelen, heeft De Scherf vzw het beheer toevertrouwd gekregen van het stadsbestuur.

Onze vereniging wil zich toespitsen op het organiseren van kleinschalige culturele projecten. Dit kan gaan van individuele – en groepstentoonstellingen in de beeldende kunsten, voordrachten, poëzie muziek, enz. Onze intentie is een zo breed mogelijk waaier van culturele evenementen aan te bieden, toegankelijk voor een ruim publiek.

Bedoeling is ook deze locatie ter beschikking te stellen aan voordelige voorwaarden van sociaal-culturele verenigingen aangesloten aan het Forum Cultuur van Turnhout.

Omdat de naam Theobaldus alle Turnhoutenaren vertrouwd in de oren klinkt, willen wij deze naam behouden en St Theobalduskapel omdopen tot Theobaldus Kunsthuis, met in het nieuwe logo een verwijzing naar een kerkelijk element van de gotische spitsboogramen.

14 november 2009, Griet Mertens
meer info: <http://www.theobalduskunsthuis.be/>

Tentoonstellingen- en activiteitenkalender TRAM41

Taxandriamuseum

De primussen van Turnhout De Latijnse scholen in de Kempen

20 maart – 2 mei 2010

Wat was de uitstraling van de Latijnse scholen en welke primussen heeft dit onderwijs voortgebracht in Turnhout?

Randactiviteit:

Lezing door Marcel Gielis en Guido Landuyt over dit onderwerp tijdens de nacht van de Geschiedenis (23 maart, Davidsfonds) in de openbare bibliotheek. De lezing wordt voorafgegaan door een geleid bezoek aan de tentoonstelling.

Krokuskriebels

16 tot 19 februari 2010 – doorlopend van 14 tot 17 uur

Ontdek de kunstschaten van deze musea door middel van een spannende zoektocht.

Speciaal voor (groot)ouders en hun (klein)kinderen!

In samenwerking met de Gezinsbond

Meer info: <http://krokuskriebels.org>

Nationaal Museum van de Speelkaart

China en het Kaartspel Tot april 2010

Net zoals het papier en de druktechniek komt ook het kaartspel uit China. De oerversie is gebaseerd op het oude Chinese geldsysteem, met zijn koperen muntjes en snoeren van muntjes. Naast geldspeelkaarten kent China verschillende andere soorten kaarten, gebaseerd op het domino- en schaakspel, getalkaarten, literaire en educatieve spellen, kaarten voor drankspelletjes ... In het kader van Europalia 2009 China toont het Speelkaartenmuseum een kleine maar belangrijke collectie in een expositie over de Chinese druktechnieken en speelkaarten.

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2010

Made in China

Museumatelier voor het basisonderwijs waarin kinderen een korte rondleiding krijgen door de tentoonstelling "China en het kaartspel" en met wrijfstukken een draak maken en een geluksbrenger vouwen.

Wanneer?

1-5 maart 2010 en 22-26 maart 2010

Voormiddag: 9.30 tot 11.30u

Namiddag: 13.30u tot 15.30 (niet op woensdag)

FrappantXpo 22 maart – 18 april 2010

Dit nieuwe project van de provincie Antwerpen richt zich naar jongeren & visuele kunst. De doelstelling is tweevoudig: enerzijds jongeren stimuleren tot het creëren van visuele kunst door hen presentatiekansen te bieden, anderzijds jongeren en musea dichter bij elkaar brengen door jongerencultuur in musea te brengen. De resultaten worden tentoongesteld in zes enthousiaste musea, waaronder het Speelkaartenmuseum.

In samenwerking met Amusee Vous.

Stadhuis/ Erfgoedhuis

Archeologische ontdekking

In 2010 ondergaat de Turnhoutse Markt een ware metamorfose. Tijdens de werken op deze historische site worden archeologische opgravingen gedaan. De resultaten worden van maart tot juli ontsloten in een educatieve expositie in de gang van het Stadhuis/ Erfgoedhuis. Meer info: www.erfgoedcelnoorderkempen.be

Stad met Klasse

Op zondag 25 april wordt Turnhout overspoeld door een grote groep leerkrachten die samen met hun gezin het educatief aanbod van onze stad komen verkennen. De musea van TRAM 41 zetten hun beste beentje voor met zoektochten, speciale rondleidingen en workshops begeleid door de jongerengidsen. Meer informatie volgt! In samenwerking met 'Klasse' en vzw Open Doek.

Meer info: www.tram41.be

Turnhoutse eeuwelingen (deel 7):

Tuur Wijgers (1891 – 1997)

Bonaventure (Tuur) Wijgers werd te Turnhout geboren op 6 december 1891. Hij was het zesde kind uit een gezin van tien, waarvan de jongste drie vrij vlug gestorven zijn. Tot zijn 14de jaar ging hij naar de Sint-Jacobsschool in de Warandestraat. Dan moest hij gaan werken en begon als leerling-boekbinder bij Sooike Selderslagh. Elke zaterdag moest hij zijn vader die kapper was op het einde van de Renier Sniedersstraat helpen bij het inzepen. Het boekbinden hield Tuur vlug voor bekeken en trok naar de diamant. Meer dan 40 jaar heeft hij als di-

mantslijper gewerkt bij Adriaensen-Van Dyck in de Vellekens, dicht bij de Renier Sniedersstraat waar hij toen woonde. In 1956 ging hij met pensioen.

In 1913 huwde hij met Carolina Janssens. Ze kregen twee zonen waarvan de jongste in 1945 door een vliegende bom gedood werd. In 1962 overleed zijn vrouw. Tuur verhuisde van de Renier Sniedersstraat naar de Patriottenstraat waar hij jaren lang woonde. Later ging hij bij zijn kleinzoon in Deurne wonen. Daar vierde hij zijn 100ste verjaardag.

In september 1991 nam hij in Deurne alleen de bus naar Turnhout, ging in de Hema eten en meldde zich toen in het Sint-Petrus rusthuis. Daar kon men hem nog vijf jaar als eeuweling viëren. Op zijn 105de verjaardag werd hij ontvangen op het stadhuis waar hij in een oldtimer naartoe werd gebracht. In het rusthuis had hij elke dag deugd van zijn pijp of sigaar. De kippen voeren was zijn dagelijkse bezigheid. Tuur Wijgers overleed te Turnhout in het rusthuis op 2 december 1997.

Catharina Mols (1892 – 1992)

Catharina Mols, gekend als Trientje, werd geboren te Vosselaar op 9 augustus 1892. In haar geboortedorp bracht zij het grootste deel van haar rijkgevulde leven door. Haar vader was boswachter in het Giels Bos. Ze huwde Karel Ooms en kreeg vier dochters en een zoon. Sinds het overlijden van haar man in 1966 woonde ze bij haar dochter Lisette in de Azalealaan in Schorvoort.

Tijdens het verjaardagsfeest vierde heel de buurt mee. De kerk was bijna te klein om familie, vrienden en kennissen op te vangen. Het Egidiuskoor uit Beerse luisterde de dankmis op en nadien zorgde het Heremonieke van de Heren van Turnhout voor de sfeer op de receptie. In familiekring werd er verder gevierd en kranig Trientje feestte flink mee.

Trientje Mols had elf kleinkinderen, dertien achterkleinkinderen en negen achterachterkleinkinderen.

Trientje Mols overleed te Turnhout op 25 december 1992.

Tekst en foto's: Willy Van Sprengel

Lidmaatschap

Om toe te treden tot de Taxandriakring stort u het lidgeld op rekening-nummer 230-0197250-69 van vzw Taxandria Turnhout.

Het jaarlijkse lidgeld per persoon bedraagt:

Gewoon lid	€ 15
Erelid	€ 25
Beschermlid	€ 50

Voordelen van lidmaatschap:

- ⇒ Jaarboek met talrijke geschied- en oudheidkundige publicaties. Dit boek telt ca. 300 pagina's (gratis).
- ⇒ Vier edities van het ledenblad Taxandria Nieuws (gratis).
- ⇒ Twee uitstappen per jaar naar een Belgische of buitenlandse historische plaats, onder leiding van bekwame gidsen. (betalend)
- ⇒ Boeiende voordrachten over uiteenlopende cultuurhistorische thema's (gratis).
- ⇒ Gratis (persoonlijke) toegang tot de musea van TRAM41: het Taxandriamuseum, het Begijnhofmuseum en het Nationaal Museum voor de Speelkaart

Voor andere initiatieven of extra informatie verwijzen we graag naar de website www.taxandriavzw.be of naar voorzitter Jef Roymans (tel 014/41.08.04)